

Малій Олена Григорівна
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Державний біотехнологічний університет*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-367-8-29>

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ВІТЧИЗНЯНОГО АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Проблема обґрунтування рівня й ефективності підтримки аграрного сектору економіки посідає чільне місце у сучасних дослідженнях. Державна підтримка є потужним зовнішнім джерелом формування фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників.

Вітчизняний агросектор, внаслідок війни, стикнувся зі значними проблемами, зокрема зростанням цін на сировину і енергетичні ресурси, зменшенням споживчого попиту, пошкодженням та втратою виробничих активів. Так, за перший рік російського вторгнення прямі втрати агровиробників (знищення та пошкодження активів) становили 8,2 млрд дол. [1]. Непрямі втрати – скорочення доходів сільгоспвиробників через зниження виробництва, скорочення внутрішніх цін і підвищення собівартості – склали понад 40,2 млрд дол. [1].

В силу специфічних особливостей, сільськогосподарське виробництво залежить від зовнішніх джерел фінансового забезпечення. Так, зростання обсягів кредитування має високу позитивну кореляцію із фінансовими результатами агропідприємств, збільшенням інвестицій в основний капітал, зростанням обсягів виробництва сільськогосподарської продукції.

Упродовж війни кредитування агробізнесу відбувалося майже виключно в межах державної програми кредитної підтримки. Цьому також сприяла підтримка міжнародних партнерів, зокрема, Світового банку, FAO, USAID, Європейського інвестиційного банку, Європейського Союзу, урядів Канади, Німеччини та інших країн. Так, у 2022 році 43 тис. аграріїв залучили 95,5 млрд. грн. кредитних

коштів, зокрема, за програмою державних гарантій у розмірі 80% залучили 24,7 млрд грн [2; 3]. Протягом 2023 року 14 тис. агропідприємств одержали 78,8 млрд грн банківських кредитів, з них за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9» – 10,9 тис. підприємств отримали 44,5 млрд грн [2; 4].

Сільськогосподарські кредити при підтримці держави наразі в Україні пропонують близько сорока банків. Найбільше кредитів агровиробникам видали «ПриватБанк», «Ощадбанк», «Райффайзен Банк Аваль», «Прокредит Банк», «Укрексімбанк», «Укргазбанк» «Кредобанк», «Львів» та «Південний».

Незважаючи на те, що частка непрацюючих кредитів (NPL) у банківському секторі України з початку війни зросла з 40,1% (на 01.01.2022 року) до 44,1% (на 01.01.2024 року), обсяг прострочених боргів підприємств аграрного сектору за даними НБУ становить усього 5,9 млрд грн, або 12% від виданих їм позик [5]. Таким чином, компанії агросектору виявились більш добросовісними, ніж представниками інших галузей.

Оцінка стану кредитування агропідприємств свідчить, що більшість отримують кредити на короткий термін для фінансування поточної діяльності – польові роботи, закупівля матеріалів, добрив тощо.

Великі, вертикально інтегровані агроформування мають ширші можливості отримання кредитів порівняно з малими та середніми за розмірами підприємствами, позаяк вони мають більш диверсифіковану діяльність та відповідно незалежні джерела надходження коштів.

Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» залишається основним рушієм бізнес-кредитування. Вона була ініційована у 2020 році для стимулювання інвестиційного кредитування, однак із перших місяців існування її спрямування змістилося на антикризову підтримку бізнесу: спочатку під час карантину, згодом – війни.

Державна програма «Доступні кредити 5-7-9» – це кредитування міні- та мікропідприємців, націлене на фінансування інвестиційного проєкту чи оновлення оборотних коштів. Аграрії можуть отримати кредит за цією програмою у розмірі до 90 млн грн [3].

У сільському господарстві частка пільгових кредитів, як зазначає Національний банк, сягнула 61% усіх працюючих гривневих позик,

що сприяло сільськогосподарським виробникам з такими кредитами сформували понад третину доходу галузі [2].

Одним з можливих способів розширення доступу для фінансування агробізнесу має стати діяльність Фонду часткового гарантування кредитів в сільському господарстві (ФЧГК), що буде надавати часткову гарантію на залучені агровиробниками кредити з обсягом земельного банку до 500 гектарів. Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві запрацює з 2024 року за сприяння Світового банку.

Як засвідчує світова практика, в більшості країн функціонує розгалужена сукупність спеціалізованих державних, кооперативних і приватних кредитних інституцій для підтримки агровиробників, які відрізняються принципами роботи з позичальниками, механізмами гарантій, державної підтримки кредитування, схемами надання кредитів тощо. Як правило, визначені функції однієї кредитної інституції доповнюють функції іншої, що дозволяє об'єднувати їх в єдину інтегровану систему фінансового забезпечення аграрного сектору економіки [7].

Крім того, в більшості країн світу функціонують структури, діяльність яких спрямована на підтримку мікрокредитування, підтримки лізингу, факторингу та інших видів кредитного обслуговування [8]. Із початку січня 2024 р. в Україні увійдуть в дію нові закони про страхування, кредитні спілки, фінансові послуги та фінансові компанії.

Сучасний стан фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектору свідчить про необхідність подальшого удосконалення підтримки товаровиробників. Основними напрямками в цій сфері мають бути: встановлення пріоритетів державної фінансової підтримки; створення відповідних державних і недержавних кредитних інституцій; орієнтація бюджетної підтримки на підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників, стимулювання інноваційного розвитку, техніко-технологічного переоснащення агропідприємств.

Список використаної літератури:

1. Роль фонду часткового гарантування кредитів в сільському господарстві. Аналітична записка. Жовтень 2023 року. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/10/Analitichna-zapiska_Rol-fondu-chastkovogo-garantuvannya-kreditiv_zhovten-2023-roku.pdf
2. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2023 року. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=6
3. Про надання фінансової державної підтримки : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text>
4. Аграрії в 2023 році на розвиток господарств отримали 78,8 млрд гривень банківських кредитів. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ahraryi-v-2023-rotsi-na-rozvytok-hospodarstv-otrymaly-788-mlrd-hryven-bankivskykh-kredytiv>
5. Статистика НБУ. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
6. Про Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві : Закон України від 04.11.2021 р. № 1865-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1865-20#Text>
7. Гладій М.В., Лузан Ю.Я. Кредитування в системі аграрних трансформацій України. *Економіка АПК*. 2020. № 8. С. 31–44.
8. Малій О.Г. Аналіз сучасної системи кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. Економічні науки*. 2018. Випуск 191. С. 285–297.